

מִתְפָּרָה

עיקרון מנחה מרכזי בפעילות גלריה בצלאל לאמנות עכשווית מתבסס על התפיסה שלפיה הפעילות של יוצרות.ים אינה מנותקת מהעולם אלא תמיד מושפעת מן האקלים האינטלקטואלי, הערכי והתרבותי של הזמן והמקום. גישה זו מקבלת משנה תוקף במסגרת הייחודי של הגלריה, ברחוב הרצל 119, ששימש בעבר כמתפּרה, כמו גם בתוכנית התערוכות ובפעילות הנלווית אליהן.

רחוב הרצל נחשב לרחוב הראשון שנבנה ב"אחוזת בית" – לימים תל אביב – בשנת 1909. הוא שימש נקודת מעבר בין "העיר העברית הראשונה" שהוקמה על מישור, לבין יאפה, שנבנתה על צלע צוק. כיום רחוב הרצל וסביבתו הם אזור מגוון מבחינה תרבותית, אתנית וחברתית ומחבר בין מהגרים ובין מקומיים. זוהי שכונה תעשייתית באופייה, שחיי היום-יום בה מתנהלים בסביבה של אתרים היסטוריים, מפעלים, גלריות ומבני מגורים. בהתאם לכך, אשכול התערוכות הראשון מתמקד בהיסטוריה של מבנה הגלריה, שבמקורו נבנה כמפעל טקסטיל עבור חברת בגדי הים "דיווה" ועבר לפני שנתיים הסבה לכיתות סטודיו של התוכנית לתואר שני באמנויות בבצלאל ולגלריה.

בדומה לתערוכה שחנכה את הגלריה "נול מְתַנֵּים", גם התערוכה השנייה באשכול, "מִתְפָּרָה", עוסקת בטקסטיל מתוך נקודת מבט מקומית ופוליטית כאחד. דרך שימוש בכלים צילומיים ישירים ועקיפים, שנובעים ממגוון התערבויות אופטיות ודיגיטליות, האמניות.ים המשתתפות.ים בתערוכה מייצרות.ים דוגמאות והדפסים חזרתיים, הקשורים בהליך ייצור הדימוי. עבודתה של **עידית קופסקי** מתבססת על דגימה של מרתף המבנה באמצעות נייר צילום רגיש לאור יום, וכך מעלה – תרתי משמע – את ההיסטוריה של הרצל 119 כמתפּרה לשעבר של חברת האופנה "דיווה". **שיר רז** יוצרת דוגמאות דיגיטליות מודפסות, המרפררות לאמצעים צילומיים שכוחות הביטחון נוהגים להשתמש בהם למטרות פיקוח ובקרה על נוהל העברת סחורות וטקסטיל בין ישראל לבין שטחי הרשות הפלסטינית. עבודתו של **גיל מרקו שני** מ-1996 מתייחסת למעבר של תעשיית הטקסטיל אל מתפרות שמעבר לגבולות המדינה בשנות התשעים. בדומה לעבודותיהם של שלושת האמנים האחרים, גם תצלום התקריב של **אתי שוורץ** מציע דוגמה המבוססת על דפוס חזרתי. במהלך ייצור הדימוי חל שיבוש בהליך הצילומי והתוצאה ספק פוזיטיבית ספק נגטיבית.

כאשר איתרתי את מבנה הרצל 119 הוא היה מרוקן מזה כמה שנים מפעילות של עובדות ועובדים, אך תכולתו נותרה כשהייתה כמעין קפסולה שקפאה בזמן. שולחנות עץ, כיסאות משרד, מכונות תפירה, קטלוגים, שאריות בדים ושלטי חוצות ישנים נותרו במקומם ללא שימוש והיו פזורים בכל קומות המבנה. הסט כמו נלקח מתקופה אחרת בזמן, אך נדמה היה שעוד רגע העובדים יחזרו למקום. בקומת המרתף אוכסנו חומרי הגלם והטקסטיל, המתפרות שכנו בקומה הראשונה והשנייה, ואילו בקומה השלישית שכנו המשרדים. בחזית הבניין, על רחוב הרצל, פעלה חנות לתיקון מזגנים והחלל שמאחורי החנות הושכר לאחסון סחורות.

"דיווה", חברת אופנה לייצור בגדי ים, הוקמה כעסק משפחתי בשנת 1942. החברה נסגרה בתום תקופת פעילות שהשתרעה על פני שבעה עשורים, ושבההלכה עבדו בחברה שלושה דורות של משפחה אחת. לאחר שנים אחדות המקום הוסב לכיתות סטודיו עבור אמנים ולגלריה לאמנות עכשווית. בתהליך זה של שינוי ייעוד המבנה רוב תכולת המתפּרה, מכונות ורהיטים, לא נזרקה ואוחסנה בקומת המרתף מתחת לחלל הגלריה. שני פירים מברזל, הנצבים בכניסה לגלריה, מספקים הצצה אל קומת המרתף, והם שימשו נקודת מוצא לתהליך העבודה על התערוכה "מִתְפָּרָה". קומת המרתף – בטן אונייה המרכזת את ההיסטוריה של חברת האופנה ששקעה – אומנם נמצאת למטה במרחק של כמה מדרגות, אך היא נסתרת מעין המבקרים ואין אליה גישה.

עידית קופסקי, נולדה ב-1987 בירושלים

+8.79, מונוטיפי, הדפס שמש על נייר צילום ארכיבי, 2021

קופסקי, בוגרת התוכנית לתואר שני באמנות ואדריכלית, הייתה שותפה לתהליך התכנון האדריכלי וההמרה של הרצל 119 ממתפרה לחללי עבודה של אמניות.ים. לקראת התערוכה הנוכחית היא חקרה את ההיסטוריה של המבנה ואת הפונקציה של כל חלל. קופסקי פתחה את תיק הבניין בעיריית תל אביב וקיימה סדרת ראיונות עם הבעלים. היא גילתה שבמפלס הקרקע הפונה לרחוב, המפלס שבו שוכנת כיום הגלריה, פעלה בעבר חנות המפעל. המפלס העליון של הגלריה, שאוחד ביציקת מדרגות עם המפלס התחתון לכדי חלל תצוגה אחד, שימש בימי הפעילות של חברת "דיווה" כאזור גזירת הבדים.

באמצעות פעולת מישוש ומגע במרתף הבניין האמנית יצרה הדפס שמש על נייר צילום. הדגימה הידנית, באמצעות רצועת נייר רגיש לאור, כללה מקטע אורכי אחד של מעטפת המרתף: פתח אוורור, קיר, תקרה, חפצים שונים. במהלך הפרוצדורה של דגימת המקום קופסקי יצרה תפר בין קומת המרתף לבין גג המבנה. היא ביצעה את פעולת המישוש עם הנייר במחשכי המבנה, בבסיס התחתון ובגובה 8.79 מטר מעל פני הים, ולאחר מכן חשפה את הנייר לצריבת אור השמש על גג הבניין. לדבריה, "מרתף הבניין על כל תכולתו מתפקד כשארית לתקופה ומכיל היסטוריה של הגירה, בנייה, התרחבות מרחבית והתכווצות של עסק, מקום ותא משפחתי. הוא מעיד על זמניותם של דברים ובדרך זו גם על רוח הזמן והמקום". עבודתה מאפשרת קו היקפי המשכי המחבר בין פערי הקומות, בין פערי הזמן ובין ההבדלים בשימושים השונים שנעשה במבנה בחלוף השנים.

שיר רז, נולדה ב-1988 בתל אביב

ללא כותרת, תצלום, 2022

עם צמיחתה של חברת האופנה "דיווה" ייצור הסחורה הועבר ברובו למפעל בעוטף עזה, שם שכן עד 2006. לאחר סגירת מחסום עזה בעקבות אירועי האינתיפאדה השנייה, המפעל נעל את שעריו. חברות אופנה ישראליות מוכרות רבות, ובהן "אתא", "משכית", "קום איל פו", "דורון אשכנזי" ועוד נהגו – ועדיין נוהגות – לייצר בגדים מעבר לקו הירוק, במשולש ובשטחי הרשות הפלסטינית. כך, במרוצת השנים התפתח נוהל "גב אל גב", המגדיר פרוצדורה מאורגנת ומתואמת של העברת סחורות באזורי ספר ובטריטוריות לימינליות על קו הגבול. חברות אופנה המייצרות במפעלים שונים בחברון, ברמאללה, בטול-כרם ובעזה מעבירות סחורות ממשאית בצד אחד למשאית בצד השני בנקודות מוסכמות מראש. על פי רוב הנהל מתבצע בשעות הלילה המאוחרות, מתחת לרדאר של רשויות החוק, אך עם ידיעה מלאה של רשויות הביטחון: אזור דמדומים שבו מתקיים שיתוף פעולה בין שכנים.

שיר רז מצביעה על תהליך העברת הסחורות כייצוג של המציאות הפוליטית המקומית וכאפשרות למיפוי נקודות ממשק במעברי גבול א-פורמליים באמצעים חזותיים. כיוון שנוהל "גב אל גב" מתבצע בדרך כלל בשעות החשיכה, כוחות הביטחון מפעילים לשם בקרה כלי ראייה תרמיים הממוקמים על קו הגבול ומשמשים לתצפיות ולתיעוד. הצילום התרמי חושף סקאלה אופטית שאינה נראית בעין אנושית ומבוססת על טמפרטורת האובייקטים ולא על אור מוחזר. הפלט הצילומי מופיע בספקטרום מונוכרומטי. גוף עבודתה החדש של רז, המבוסס על עיבוד דוגמאות שיוצרו במקור על ידי חברות האופנה הישראליות המייצרות בצידו האחר של הגבול, מתקיים בקו התפר שבין צילום תרמי לעיטור על בד. ההדפסים שלה מתעתעים בקנה המידה ובנקודת המוצא שלהם. הם מרפררים בעת ובעונה אחת לדימויים התרמיים של תנועת מזג האוויר, למפת הגלובוס הפרושה ממבט-על, לתקריב מבעד לעין עדשה מזוינת, לדוגמאות האוריינטליות שעוצבו על ידי חברות האופנה השונות, וכן לתצלומי מעקב וביקורת של כוחות הביטחון.

גיל מרקו שני, נולד ב-1968 בתל אביב

פועלות, שמן על בד פלוס מארקר, 1996

דימויים של מפעלים ומתפרות מופיעים באופן חוזר ונשנה בעבודותיו של גיל מרקו שני במשך השנים. הוא מתבונן במלאכת הפועלות ובעבודתן מההיבט של פס ייצור שיטתי, שגרתו ומעגלי שאינו מסתיים. תעשייה

זעירה של מסחר התפתחה במרוצת השנים בשולי ערים גדולות בישראל, בשטחי הרשות הפלסטינית ובערי המשולש. לאחר האינתיפאדה הראשונה וכישלונם של הסכמי אוסלו, רוב הייצור של מוצרי טקסטיל עבר בשנות התשעים לסין ולמדינות נוספות באסיה. בעבודתו של מרקו שני קווי המתאר של התופרות העמלות על מלאכת תפירת הבדים מודגשים בקו מארקר זרחני, היוצר מקצב מונוטני וחזרתי על רקע מונוכרומטי אפור – עד שהדמויות האנונימיות ומכונות התפירה שלהן הופכות לדוגמה ולהדפס בפני עצמו.

אתי שוורץ, נולדה ב-1970 בירושלים

עכוב, תצלום, הזרקת דיו פיגמנטי, 2009

תפוצתו של צמח העכוב, עכובית הגלגל בעברית, רחבה מאוד וכוללת את שני עבריו של בקע הירדן ואף את חגורת הרי החרמון. הצמח מזוהה עם המטבח הפלסטיני המסורתי. עיקר הביקוש הוא לקרקפות צעירות שמבושלות ונאכלות עם בשר או כמנה נפרדת, וגם זרעיו של הצמח עתירי השומן נחשבים ראויים למאכל. חרף תפוצתו הרחבה של העכוב והגידול החקלאי המסחרי שלו בשנים האחרונות, הוא הוכרז כ"צמח מוגן" – מהלך שהפך את תרבות הקטיפי שלו, שנהוגה בקרב התושבים הפלסטינים עם בוא האביב, לעברה על החוק.

עבודתה של שוורץ, תצלום תקריב של צמח, צולמה בגינה ציבורית בירושלים שבה נשתלו צמחים מתורבתים על ידי עובדי העירייה. העכוב, שטמון עמוק בזיכרון העונתי של האדמה, צץ החוצה כצמח בר מקומי וילידי המפר את תכנון הגינה המוקפד. בתהליך הצילום התרחשה תקלה במצלמה האנלוגית של שוורץ וחלק מהדימוי הצילומי השתבש. המרקם והחומריות של עלי הצמח מנתקים אותו מזיהוי בוטני מיידי, והוא הופך לדוגמה נגיבית של משטח מנומר כמעין בד מעוטר. בערבית קיימת אמרה המקשרת את העכוב ליסודות של זיכרון, צפייה, התבוננות ועדות. תרגומה של אמרה זו – "אל עכוב אבתשהד" – הוא "העכובית תעיד". משמעות הביטוי היא שהעכוב רואה ושומע, מתגלגל לכל מקום ומעבר לכל נקודת גבול.

פרופ' דור גז, אוצר התערוכה וראש התכנית לתואר שני באמנויות.